

hetnek, pedig megeshetik, hogy olyasmíért tesznek szemrehányást — ezt is az életből merítettem — amire a szerző épen büszke volna. A tanulónak pedig elmegy a kedve előbb attól a könyvtől, azután a tanulástól s előbb csak azt a könyvet figyeli piszkálódó gyanúval, azután a tanárait is.

Lehet a dolgot úgy is elintézni, hogy a tanulók nem azt gondolják, mintha a kihagyott részek épen érzékibb voltak miatt nem volnának nekik valók; egészen szárazon, a dolgot nagyon mellékesnek tüntetve föl, megjegyezzük, hogy így könnyebb és rövidebb a mű. Még mindig tűrhetőbb ez az *esetleges* (mert nem mindig előforduló) kis zavar, mint hogyha egy ilyen hely behatóbb és bővebb megmagyarázását találná kérni vagy egy «szemfüles» tanuló. Persze a fennmaradó résznek nagybecsűnek, fontosnak kell lennie, amiért érdemes a kockázatot elvállalni. A Csárda romjai pedig, azt hiszem, Kardeván felfogása szerint is nagybecsű és fontos magyar népeleti kép.

Az én véleményem szerint tehát a szövegkritikánál és esztétikánál még nyomósabb az alsó osztályokban a pædagogiai szempont. Egyebekben egyetérték Kardevánnal, hogy csak a legvégső szükség esetén lehet s akkor is csak lényegtelen részekben és minél kevesebbet szabad változtatni; de e változtatás szüksége és mértéke viszonylagos fogalom s ebben mindenkinek eleget tenni senki sem lesz képes, henem felfogása és céljai szerint — mint én is az életképet tartottam szem előtt — kiki más mértékkel mér.

KALMÁR ELEK.

KISEBB KÖZLEMÉNYEK.

— Az Országos Református Tanáregyesület a gyakorlati tanárképzésről. E nagyjelentőségű kérdésben, mely az utóbbi években a középiskolai köröket leginkább foglalkoztatta, állást foglalt a Református Tanáregyesület is, emlékiratot intézvén az egyházkerületekhez, amelyben a gyakorlati tanárképzés szervezését sürgeti, s egyúttal javaslatokat tesz a szervezés módjára vonatkozólag. Az emlékiratból, amelyet *Dóczy Imre* elnök és *S. Szabó József* főjegyző irtak alá, közöljük a három pontból álló javaslatot.

1. Az egyházkerület kebelébe valamelyik jól berendezett, jelesebb tanárokkal ellátott, gazdagabb pædagogiai és szakkönyvtárakkal felszerelt főgimnáziumban a szakvizsgálatukat letett református tanárjelöltek a pædagogiai vizsgálatuk előtt eső törvénykövetelte gyakorlati évet tölthessék el, szaktárgyaik tanításának gyakorlatába s az

általános pædagogiai és didaktikai elvek gyakorlati alkalmazásába rendszeresen bevezetessenek.

Az intézkedés természetesen az elsõrenden a vezetésre hivatott, képzett szaktanár és igazgató kiszemelésében s ez alapon a tanintézet kijelölésében áll. De másodrenden bizonyos anyagi áldozattal is jár. Valamint ugyanis a tanárképzõ intézet gyakorló iskolájában a tanárjelöltek egy része ösztöndíjat élvez, úgy lehetõleg nekünk is meg kell könnyítenünk a ref. tanárjelöltek részére a gyakorlati évnek gimnáziumainkban való eltölthetését. Kisebb ösztöndíjak vagy táp-intézeti (internátusi) segély nyújtásával kellene biztosítanunk a nagy-jelentőségû cél keresztülvitelét. Másfelõl a jelöltek vezetésével megbizandó szaktanárok és igazgató részére is némi tiszteletdíjról és heti tanóráik lejobb szállításáról kell gondoskodni, hogy a jelöltek vezetésére, a velõk tartandó methodikai értekezletekre, a didaktikai és pædagogiai kérdések megbeszélésére annál több idõt fordíthassanak.

A megbizott szaktanárok maguk döntsék el, hogy miképpen végezzék e feladatot egyes részeiben; az egyházkerületnek csak az általános keretet kellene megadni a gyakorlati év berendezéséhez ily módon. A megbizott tanárok vezessék be a jelöltet hivatásába, az igazgató a gyakorlati pædagogia és általános didaktika alapján, a szaktanárok a szaktárgyak történeti és módszeres feldolgozásával; a jelölt tervszerûen látogassa a tanórákat minta-tanítások hallgatása céljából, majd a szaktárgyaknak egyik-másik részérõl tartson a szaktanár elõtt próbatanítást, végül pedig az iskolai év második felében néhány (legfõlleg 6) órán hetenként a rendes tanítást vegye át a szaktanár felügyelete és vezetése mellett. Mindezeket rendszeres bírálat kövesse, s emellett pædagogiai és didaktikai kérdésekre vonatkozó dolgozatok készítése és tárgyalása útján vezetessék tovább a jelölt pályájának elméleti alapján is. E keret minden intézményben, mely a gyakorlati tanárképzést szolgálja, csaknem egészen azonos és e keretben a vezetéssel megbizott tanárok mûködése is elég szabad lehet.

2. Az egyházkerület kebelében lévõ gimnáziumok fentartó testületei a tanszékek betöltése alkalmával az olyan tanárjelölteket, kik gyakorló évüket református tanintézetben töltötték, más pályázók felett különösebb figyelemben részesítsék. Az a tanárhány, amelynek idején az iskolák kénytelenek voltak onnan venni tanáraikat, ahol kapták s nem ritkán más hitfelekezetek világnézetében növekedett tanárokat alkalmazva, ezektõl kellett várnunk a protestáns szellemnek iskoláinkban tovább fejlesztését, immár megszûnik s így méltán megvárható, hogy tanintézeteink fentartó egyesületei, megválasztandó

tanáraik református szellemére és ennek biztosítékaira elsőrangú figyelmet fordítsanak.

3. A gyakorlati tanárképzés elfadott elvei a gimnáziumainkban alkalmazott vallástanárok előkészítésére is kiterjesztessenek. E szak tanárainak is pädagogiai előkészítésben kell részesülniök, mert reájok is ugyanaz a feladat vár, ami tanártársaikra, a neveléstudomány terén pedig még elméleti készülségök is kevesebb, mint amazoknak. Már pedig első renden a vallástanításnál sem annyira theologiai magántanárokra és írókra, mint inkább jó tanítókra és okos nevelőkre van szükség középiskoláinkban. És a vallástanárok gyakorlati előkészítése igen könnyen megoldható, amennyiben mindazok a theológiát végzett egyének, kik középiskolai vallástanárok akarnak lenni, mint segédlelkészek, találnak időt és módot a középiskolai vallásórák látogatására s a hivatásukba való bevezetéssel megbizott, kiválóbb vallástanárok utasításainak követésére.

*

— Tolsztoj a nevelésről.* A nevelés bonyolult és nehéz dolog addig, amíg a gyermeket nevelni akarjuk a nélkül, hogy önmagunkat nevelnők. De mihelyt felfogjuk, hogy másokat csak önmagunk által nevelhetünk, elenyészik a nevelés kérdése és csak az élet kérdése marad meg: hogyan éljünk mi magunk? A nevelésnek nem ismerem olyan ténykedését, amelyik ne tartalmazzá az *önnevelést*. Hogyan neveljük, tápláljuk, altassuk el, tanítsuk gyermekeinket? Épen úgy, mint önmagunkat. Ha az apa, anya mértékletesen eszik, alszik, szerényen öltözködik, dolgozik és tanul, úgy a gyermekek is ugyanazt fogják tenni. Két szabály következik ebből: mindig saját tökéletesítésünkön dolgozni, és saját életünkben a gyermekek előtt semmit sem titkolni... A gyermeknevelésben legmegszokottabb jelenség: a szülők hizelgése. Az érzékeny gyermekek rögtön észreveszik, elfordulnak tőlük és elrontatnak. Az igazság valamennyi szellemi behatás alapfeltétele, azért a nevelésnek is első feltétele. Hogy azonban gyermekeinknek életünk igazságát bemutathassuk, életünket jól, vagy legalább kevésbé rosszul kell alkotnunk. A mások nevelése ezért önnevelésünkben foglaltatik, ami *minden*.

*

* A nagy írónak és erkölcsprófétának a nevelésre vonatkozó gondolataiból az 1903. évf. 188. lapján adunk egy kis mutatót. Most *Holczmann Ignác* kartársunk volt szives beküldeni a saját fordításában még több ilyen töredéket, a melyekből a fent közölteket kiválogattuk.

Szerk.

A nevelés azoknak a szívére való hatás, kiket nevelünk. De csak hypnotizálás és ragadó példa útján hathatunk. A gyermek látja, hogy boszusak leszünk és másokat megsértünk, hogy másokkal végeztetjük azt, amit magunk is megtehetünk, hogy érzéketlenek vagyunk, másokért semmit sem teszünk és csak élvezeteket hajhászunk, hogy büszkék és hiúk vagyunk, az emberekről rosszat mondunk, hizelgünk és hamisak vagyunk stb; vagy azt látják a gyermekek, hogy alázatosak, szorgalmasak, önfeláldozók, mértékletesek, igazságosak vagyunk és eme cselekedetek százszorosan jobban hatnak rájuk, mint a legékesszólóbb és legokosabb oktatás. Az egész nevelés, vagy a nevelés 0-999 része tehát a példára és az öntökéletesítésre vezethető vissza.

Ezzel tehát az ember a gyermekek nevelésében kívülről ugyanahhoz a ponthoz vezetetik, melyhez belülről sarkaltatott. Amit először önmagunknak szántunk anélkül, hogy valódi okát ismertük volna, az a gyermek érdekében is kínálkozik.

A neveléstől rendszeren igen sokat és igen keveset kívánnak. Lehetetlen a növendékektől azt *kérni*, hogy ezt vagy amazt megtanulják, hogy műveltek legyenek; hogy erkölcsösek legyenek. Én azt hiszem, hogy nemcsak hogy nehéz volna, de lehetetlen a gyermekeket jól nevelni, ha magunk is rosszak vagyunk és hogy a gyermeknevelés az öntökéletesítés, melyhez senki sem járul annyira, mint maguk a gyermekek. Amint nevetséges azoknak az embereknek kívánsága, kik szivároznak, isznak, sokat zabálnak, henyélnek (nem dolgoznak), az éjt nappallá teszik, és azt kívánják, hogy az orvos egészségüket helyreállítsa, épen oly nevetséges amaz emberek kívánsága is, kik azt akarják tudni, hogyan neveljék gyermekeiket erkölcsösökké, mikor maguk is erkölcstelenek. Az egész nevelés saját hibáink mindinkább való beismeréséből és azoktól való szabadulásból áll.

Ezt, minden életkörülmények közt, mindenki megteheti. És ez ama hatalmas rugó is, mellyel az ember rendelkezik, hogy más emberekre és így a gyermekekre is hathasson. A *fais ce que dois, advienne que pourra* — első sorban a nevelésre vonatkozik.

*

Tegnap beszéltem a nevelésről. Miért küldik a szülők a gyermekeket a gymnáziumba? Ez hirtelen világos lett előttem. Ha a szülők otthon tartanák a gyermekeket, úgy gyermekeiken erkölcstelen életük következményeit láthatnák. Ők magukat aztán gyermekükben, akár egy tükörben látnák. Az apa az ebédnél barátjaival borozgat, a fiú a korcsmában teszi ugyanazt. Az apa a bálon van, a fiú koszorúcskán. Az apa semmit sem tesz, a fiú is ugyanazt. De ha gyermekeit a gymnáziumba küldi, akkor az a tükör le van takarva, amelyben a szülők önmagukat látják.

*